

Öğretim Elemanı Bilgilendirme Kılavuzu

Engelsiz İYTE Birimi | 2025

İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SAĞLIK KÜLTÜR VE SPOR DAİRE BAŞKANLIĞI
ENGELSİZ İYTE BİRİMİ

Tasarım
Öğr. Gör. M. Emir FİDAN
İYTE Basın ve Halkla İlişkiler Koordinatörlüğü

Engelsiz İYTE Birimi İletişim Bilgileri:
E-posta: engelsiz@iyte.edu.tr
Web sayfası: <https://sks.iyte.edu.tr/engelsiz/>

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Urla, İzmir 35430 Türkiye

Copyright © 2025

Bu kılavuz, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü tarafından hazırlanmıştır.
Tüm hakları saklıdır.

İçindekiler

Giriş

Engel Grupları

Dikkat Eksikliği ve/veya Hiperaktivitesi Olan Bireyler	1
Görme Yetersizliği Olan Bireyler	3
Bedensel Yetersizliği Olan Bireyler	5
İşitme Yetersizliği Olan Bireyler	6
Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Bireyler	8
Asperger Sendromu	10
Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler	12
Disleksi	13
Otizm Spektrum Bozukluğu	14
Süreğen Hastalığa Bağlı Yetersizlik	17

Kontrol Listeleri	19
-------------------	----

Giriş

Öğretim Elemanı Bilgilendirme Kılavuzu

Engelsiz İYTE Birimi, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı 20 Haziran 2006 tarih ve 26204 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren "Yükseköğretim Kurumları Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği 8. maddesi gereğince 03.11.2009 tarihinde oluşturulmuştur.

Engelsiz İYTE'nin amacı;

Enstitümüzdeki engelli öğrencilerimizin öğrenimleri, kampüs ve yurt yaşamları sırasında karşılaştıkları zorlukları en aza indirmek; eğitim, öğretim sosyal yaşam ve kültürel alanlara eşit bir şekilde katılımlarına destek olmaktır.

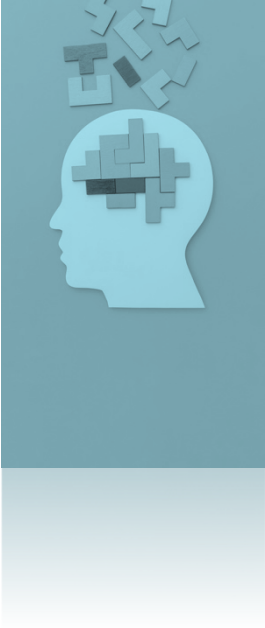
Özel gereksinimi olan öğrencilerin akademik hizmetlerden diğer öğrencilerle eşit düzeyde yararlanmaya hakları vardır. Engelsiz İYTE'ye başvuru gönüllülük esasına dayanmaktadır. Birime başvuran öğrencilerle birebir görüşme yapılmakta ve bu görüşmelerin mahremiyetine özen gösterilmektedir. Birime başvuran öğrencilerin talep ve gereksinimleri doğrultusunda destek sağlanmaktadır Öğrenci engel durumunu Sağlık Kurulu Raporu ile belgelendirmek zorundadır. Engel durumunu belgeleyen öğrenciler eğitimle ilgili özel uyarlamalardan yararlanma hakkına sahiptir. Derslerden muaf tutulma durumu ise günümüzde kabul görmemektedir. Bu süreçte Engelsiz İYTE Birimi, akademik birimler ile öğretim elemanlarının birtakım görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Engelsiz İYTE Birimi tarafından hazırlanan “Öğretim Elemanı Bilgilendirme Kılavuzu”, öğretim elemanlarının engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını tanımasını, eğitim-öğretim süreçlerinde karşılaşılabilecekleri güçlükleri öngörmesini ve gerekli akademik uyarlamaları gerçekleştirmesini desteklemektedir.

Kılavuz, ders materyallerinin erişilebilirliğinden sınav düzenlemelerine, çevrim içi öğrenme süreçlerinden sınıf içi iletişime kadar pek çok konuda öğretim elemanlarına yol gösterici öneriler ve engel gruplarıyla ilgili kontrol listeleri sunmaktadır. Böylelikle, engelli öğrencilerin yükseköğretim faaliyetlerinden diğer öğrencilerle eşit koşullarda yararlanması ve kapsayıcı bir akademik ortamın kurumsal düzeyde benimsenmesi hedeflenmektedir.

ENGEL GRUPLARI

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE/VEYA HİPERAKTİVİTESİ OLAN BİREYLER

DEHB'li bireylerin özellikleri genel olarak dikkati verememe, dürtüsellik ve hiperaktivite olmak üzere üç alanda ele alınmaktadır. Bu bireylerde dikkati yoğunlaştıramamanın yanı sıra aşırı hareketlilik de bilgi edinmeyi ve odaklanmayı güçleştirmektedir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan bireylerde;

- Dikkatini odaklama konusunda yaşadığı sınırlılıklardan ötürü bir faaliyete başlamada yaşanan sınırlılıklar (derse odaklanmada güçlük, sınava başlamada güçlük vb.)
- Dikkatini sürdürme konusunda yaşadığı sınırlılıklardan ötürü, başladığı faaliyeti sürdürmede yaşadığı sınırlılıklar (başladığı projeyi tamamlayamama, sorunun cevabını bilse dahi sözel olarak anlatmada güçlük vb.)
- Görev ya da ödevlerini zamanında tamamlayamama, zamanı planlayamama
- Dinlemiyormuş gibi görünme
- Dikkatin kolaylıkla bozulabilir olması ve düşünceyi bir konuda toplayamama, dalgınlık hali
- Dikkati yoğunlaştırmayı gerektiren okul ödev ve sorumluluklarında güçlük yaşama
- Oyunları sürdürememe
- Sonucunu düşünmeden davranma, aklına ilk geleni yapma
- Bir etkinlikten öbürüne hızlı ve sık bir biçimde geçme davranışı
- Yönergeleri izleyememe
- Başkalarından çok fazla yönlendirme bekleme
- Kendini düzenleyememe
- Etkinlik esnasında sıra beklemekte zorlanma
- Yerinde oturamama, kıpırdamadan duramama, hızlı hareket etme gibi yüksek enerjili davranışlar
- Her an harekete geçmeye hazırılmış gibi olma
- Çok konuşma gibi davranışlar görülebilmektedir

Dikkat Eksikliği ve/veya Hiperaktivite Bozukluğu Olan Öğrenciler İçin Öğretim Düzenlemeleri

- Öğrencideki davranışların temelinde biyolojik ya da fizyolojik nedenlerin olduğu her zaman göz önünde bulundurulmalı.
- Öğrencilerin düzenli kullandığı ilaçlar vb. olabilir, bu nedenle öğrencilerin dersin işlenişini aksatmayacak şekilde ilaçlarını almalarına fırsat verilmeli.
- Öğrenciler ilaç tedavisinin yanı sıra veya sadece aile eğitimleri alıyor olabilir, bu durumda (gerekirse) terapist ve aile ile iletişime geçilerek iş birliğine fırsat tanınmalı.
- Öğrencinin tahtaya ve sunum yaptığınız yere yakın oturması sağlanmalı.
- Konuşma canlı tutulmalı. Ses tonu ve konuşma hızı çeşitlendirilmeli.
- Öğrenciyle konuşurken sık sık göz kontağı kurulmalı.
- Belirgin ve birden fazla duyuya hitap eden (görsel-işitsel vb.) bir öğretim modeli tercih edilmeli.

- Uzun dönemli ve kapsamlı görevler yerine daha az kapsamlı ve sık aralıklarla görevler verilmeli.
- Öğrencinin görev ve ödevleri anladığından emin olunmalı.
- Sınıf içi ya da sınıf dışı görev ve ödevleri tamamlaması için daha fazla süre tanınmalı.
- Yazılı görev yükü mümkün olduğunca azaltılmalı, uygun olduğunda yazılı ödevler yerine görsel ya da sözlü ödevler verilmeli.
- Uygulanabilir olduğu durumda, uzun dönemli projeler yerine sık ve kısa dönemli ödevler verilmeli.
- Öğrenciye yapacağı görevler yazılı olarak verilmeli.
- Bilgisayar vb. teknolojik cihazların kullanımına imkân sağlanmalı ve öğrenci teşvik edilmeli.
- Sınıfta dikkati dağıtabilecek sürekli bulunan tablo, resim, grafik vb. görsel unsurlar azaltılmalı ya da öğrencinin bu görselleri göremeyeceği bir yere oturması sağlanmalı.
- Sınıf dışından gelebilecek sesler önlenmeye çalışılmalı.
- Öğrencinin sınıftaki başarılı öğrencilerle işbirliği yapması sağlanmalı.
- Öğrenci tanınmaya çalışılmalı, güçlü yanlarını ortaya koyması teşvik edilmeli.
- Öğrencinin başarılarını ve çabalarını görerek öğrenciye geribildirim verilmeli.

Sınavlar

- Sınav kâğıdındaki yönergede önemli durumlar öğrenciye belirtilmeli.
- Ortamdaki dikkati dağıtacak unsurlar kaldırılmalı ya da engellenmeli.
- Gerektiğinde öğrencinin sınavı ayrı bir ortamda, tek başına yapılmalı. Öğrencinin sınavla ilgili herhangi bir güncellemeyi alabildiğinden ve diğer öğrenciler gibi soru sorabildiğinden emin olunmalı.
- Sınavı tamamlayabilmesi için ek süre verilmeli.
- Sözlü sınavlarda daha başarılı olduğu durumlarda sözlü sınav yapılmalı.
- Gerektiğinde bilgisayar, hesap makinesi vb. araçların kullanımına izin verilmeli.
- Uygulanabilir olduğunda çoktan seçmeli sorular yerine kısa cevaplı sınavlar gibi alternatif sınav formatları hazırlanmalı.

GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER

Görme yetersizliği olan bireyler görme yetisinin kısmen ya da tamamen kaybına bağlı olarak tıbbi, eğitsel, sosyal ve ekonomik olarak farklı gereksinimlere sahiptirler. Yükseköğretimdeki görme yetersizliği olan öğrenciler üniversite yerleşkesine ulaşmada, yerleşke içerisinde bağımsız bir şekilde dolaşabilmede (yemekhane, tuvalet, derslikler gibi farklı hedeflere ulaşabilmede), yakın (yazı yazma, kitap okuma vb.) ya da uzak (slayt sunularını, tahtayı vb.) mesafe görmeyi gerektiren beceriler, not alma, kitap, ders notu vb. basılı materyallere erişimde, ders içeriğinde bulunan tablo, grafik, resim, video gibi görsellere erişim, bilgisayar ve internet kullanımında güçlük yaşayabilirler. Gereken imkânlar sağlandığında görme yetersizliği olan bireyler günlük ve akademik yaşama uyum sağlayabilmektedir.

Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Öğretim Düzenlemeleri

- Öğrencinin derste not alabilmesi ya da sınıf içi görevleri yerine getirebilmesi için bilgisayar, tablet bilgisayar vb. elektronik araçları ve gözlük, teleskopik gözlük, büyüteç vb. optik araçları kullanmasına izin verilmeli.
- Öğrencinin derslerden daha fazla yararlanabilmesi için ses kaydı yapmasına izin verilmeli. Ayrıca gerekli durumlarda basılı ve dijital dökümanların kabartma (Braille) yazıya dönüştürülmesi, kitap ve ders notlarının seslendirilmesi, basılı materyallerin dijital ortama aktarılması gibi yardımcı hizmetler sunulmalı.
- Basılı materyallerin erişilebilir formata dönüştürülmesi ve okunması zaman aldığından öğrenciye ödevleri hazırlaması için zaman tanınmalı. Sayfa düzeninden not kırılmamalı.
- Sınıf içi etkinlikleri tamamlayabilmek için öğrenci daha fazla zamana ihtiyaç duyabilir. Öğrenciye ek süre verilmeli, öğrencinin iş yükü azaltılmalı.
- Erişilebilir olması nedeniyle ödevlere dönüt verirken basılı materyal üzerinde değil dijital doküman üzerinde dönüt verilmeli.
- Mümkün olduğunda öğrenciye basılı materyaller yerine dijital ortamda hazırlanmış dökümanlar (PDF, MS Office dökümanları gibi) verilmeli.
- Verilen materyallerde bulunabilecek tablo ve grafikler öğrenci için sadeleştirilmeli ve uygunsa yazılı hale getirilmeli.
- Öğrencinin derste kullanılacak sunuları daha önce inceleyebilmesi ve sınavlara hazırlanırken okuyabilmesi için bu sunuları ders gününden önce öğrenciye dijital ortamda gönderilmeli.
- Gerektiğinde sınıf içi görevler ya da ödevlerde (kütüphane ve internet kullanımı, ödev tasarımı ve sayfa düzeni vb.) diğer öğrencilerin görme yetersizliği olan öğrenciye yardımcı olması sağlanmalı.
- Derslerde sürekli betimleyici bir anlatım kullanılmalı. Ders esnasında kullanılacak resim, tablo, slayt, video vb. görsellerin sunumun yaparken öğrencinin anlayabileceği bir biçimde görsel betimlenmeli. Kullanılan kaynaklar erişilebilir olmalı.
- Eğer öğrenci parmak kaldırıyorsa, ismini söyleyerek öğrenciye söz verilmeli ya da grup içerisinde öğrenciye bir şey sormak istendiğinde öğrencinin ismiyle hitap edilmeli.
- Tahtaya yazılanlar seslendirilmeli.
- Bir görsel üzerinde konuşurken bu, şu gibi işaret zamirleri kullanılmamalı. Bunun yerine gösterilen şeyler doğrudan ifade edilmeli.
- Öğrencilerin dokunsal yolla öğrenebildiğini göz önünde bulundurulmalı ve imkân olduğunda üç boyutlu nesneler, kabartılmış şekil ve grafikler kullanılmalı.

- Ders yeri değişiklikleri ve ödev teslim tarihleri hakkında öğrencinin bilgi sahibi olduğundan emin olunmalı.
- PDF, Word ve sunum dosyaları ekran okuyucu uyumlu hazırlanmalı (ör. taranmış görseller yerine metin tabanlı PDF).
- Görseller, grafikler ve tablolar için alternatif metin (alt text) sağlanmalı.
- Video içerikleri için sesli betimleme veya açıklamalı anlatım kullanılmalı.
- Ders platformu (Zoom, Teams, Google Meet vb.) klavye kısayolları ve ekran okuyucu ile uyumlu olmalı.

Az gören öğrenciler için;

- Ders notları öğrencinin okuyabileceği büyüklükte hazırlanmalı.
- Öğrencilerin ne tür bir ışııkta (aydınlık ya da biraz karanlık) rahat okuyup yazabildiği sorulmalı ve öğrencinin tercihine göre sınıf düzenlenmeli. Masa lambası gibi aydınlatma araçları kullanılmasına izin verilmeli.
- Öğrencinin tahtaya yakın oturması ve gösterilecek görselleri yakından izlemesi sağlanmalı.
- Nesnelerin arkasından ışıık geldiğinde görünmesi güçleşir. Bu yüzden pencere ya da bir aydınlatma önünde sunum yapılmamalı.
- Öğrencinin kullanacağınız araç ve gereçleri incelemesine fırsat verilmeli. Bu araçların kullanışı ve güvenli olmasına dikkat edilmeli.

Sınavlar

- Öğrencinin özelliğine ve tercihine göre sınavlarda büyük puntolu baskı, kabartma yazı ya da ses kaydı kullanılmalı ya da yardımcı/okuyucu ile sınava girmesi sağlanmalı.
- Öğrencinin sınav sorularını bilgisayar aracılığıyla, kabartma yazıyla ya da ses kayıt cihazına kayıt yapması yoluyla yanıtlamasına izin verilmeli. Öğrencinin sınav sorularını kabartma yanıtlaması durumunda, öğrenciden sınav sonrasında yanıtlarını okumasını isteyerek değerlendirme yapılmalı.
- Öğrencinin ayrı bir derslikte sınav olması sağlanmalı.
- Öğrencinin yardımcı/okuyucu kişi ile sınava alınması durumunda yardımcı/okuyucu kişinin sınav yapılan alanla ilgili bilgi sahibi olmasına dikkat edilmeli. (İngilizce bir sınavı İngilizce bilen bir okuyucunun veya matematik sınavını matematik sembollerini bilen bir okuyucunun okuması gibi)
- Yukarıda belirtilen sınav düzenlemeleri sağlansa da öğrenciler zamana ihtiyaç duyacaklardır. Bu yüzden sınavlarda ek süre verilmeli. (Genel bir ilke olarak normal ve büyük puntolu sınav kâğıdı ile sınava alınan öğrencilere %50, kabartma sınav kâğıdı ile sınava alınan öğrencilere %100 ek süre verilmektedir.)
- Sınavlarda karmaşık resim, tablo, grafik gibi görselleri sadeleştirilmeli ya da bu soruları yazılı bir yapıya dönüştürülmeli.
- Uzun sınavlar için, okuma ve kaydetme işlemlerini yaparken yer değiştirebilmeleri için birden fazla kişi görevlendirilmeli.
- Sınavlarda grafik, şema ve şekil içeren sorular sormak yerine öğrencinin aynı konuya ilişkin bilgilerini alternatif sorularla değerlendirilmeli. Eğer uygunsa, öğrencinin bu sorulara sözel olarak cevap vermesini istenmeli.
- Online sınavlarda sınav sistemi ekran okuyucularla uyumlu olmalı (ör. NVDA, JAWS). Yanıt girişleri klavye ile yapılabilirmeli, sadece fareye dayalı sistemler kullanılmamalı.

BEDENSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER

Hareket güçlüğü çeşitli şekillerde ve farklı nedenlerle olabilir. Hareket güçlüğü bazen doğuştan, bazen de doğum sonrasında oluşabilir. Bazı hareket güçlüklü bireyler, bazıları da ilerleyen bir türde olabilir. Hareket güçlüğü, serebral palsi, multipl skleroz, kas distrofisi, spina bifida, hidrosefali, eklem iltihabı, omurilik yaralanması ve amputasyon gibi durumları içerir; ancak bu durumlarla sınırlı kalmamaktadır. Hareket güçlüğü olan öğrenciler çevresel ve tutumsal engeller dolayısıyla zorluk yaşayabilirler. Not tutma, dersliğe, sınav salonuna, kütüphaneye ya da herhangi bir mekâna ulaşma, vücut duruşunu koruma ve belirli bir süre boyunca aynı pozisyonda kalma gibi durumlarda zorluk yaşayabilir, kronik ağrı çekebilirler. Bazı durumlarda da öğrenciler sözlü iletişim kurma konusunda sıkıntı yaşayabilirler.

Bedensel Yetersizliği Olan Bireyler İçin Öğretim Düzenlemeleri

- Asansör ile erişimin sağlanmadığı binalarda bedensel engelli öğrencilerin bulunduğu sınıflar, mümkün olduğu kadar giriş katındaki sınıflardan seçilmeli.
- Ellerini kullanmakta zorluk çeken veya hiç kullanamayan öğrenciler için derslerde ders partnerinin yardımcı olmasına izin verilmeli.
- Gözlem etkinlikleri, staj gibi etkinlikler de bedensel yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler için erişilebilir alanlar ve etkinlik yerleri seçilmeli.
- Derslik seçiminde öğrencinin rahat giriş yapabileceği uygun mobilyalı sınıflar seçilmeli.
- Gerekli durumlarda ders öncesinde öğrenci ile ders notlarını paylaşılmalı.

Sınavlar

- Uygun mobilyaların bulunduğu erişilebilir sınav salonları seçilmeli.
- Yardımcı teknoloji kullanımına izin verilmeli.
- Ek süre verilmeli.
- Öğrencinin ayrı bir derslikte sınav alması sağlanmalı. Öğrencinin sınavla ilgili herhangi bir güncellemeyi alabildiğinden ve diğer öğrenciler gibi soru sorabildiğinden emin olunmalı.
- Gerekli olduğu durumlarda, iyi düzeyde İngilizce bilen ve telaffuzla ilgili herhangi bir sorunu olmayan bir okuyucu ya da kaydedici görevlendirilmeli.
- Yardımcı bilgisayar teknolojisi kullanımına izin verilmeli.
- Sınavın içeriği ve formatına ilişkin makul uyarlamalar yapılmalı.
- Dinlenme molaları verilmeli.

Ödevler ve Sınıf içi Çalışmalar

- Ödev, saha çalışması ya da kütüphane araştırması gerektiriyorsa, ek süre verilmeli.
- Tartışma grupları, gözlem etkinlikleri, staj, geribildirim ve süpervizyon oturumları gibi etkinlikler için erişilebilir alanlar ve etkinlik yerleri seçilmeli.
- Ödevin ya da sınıf içi çalışmasının içeriği ve formatına ilişkin makul uyarlamalar yapılmalı.

İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER

İşitme yetersizliği olan bireyler, işitme yetisinin kısmen ya da tamamen kaybından dolayı konuşmayı edinme, dili kullanma ve iletişimde güçlük yaşayan bireylerdir (MEB,2006). Dünya sağlık örgütü (WHO)'da normal işiten birey kadar iyi işitememe durumunu işitme yetersizliği olarak tanımlarken, kişinin işitme duyusunu tamamen kaybetmesini sağırılık olarak belirtmektedir. İşitme kaybı orta, hafif ve ağır düzeyde olan bireyler işitme cihazı, koklear implant, FM sistemler gibi yardımcı teknolojik araçlarla var olan işitmelerini kullanırken, sağır bireyler bu araçlardan faydalanamadığı için dudak okuma ve işaret dili ile iletişimlerini sürdürürler. İşitme yetersizi veya sağır bireyler iletişime geçmek için dudak okuma, işaret dili ve sözlü iletişim yöntemlerinin birini/birkaçını kullandıkları gibi hepsine birden de ihtiyaç duyabilirler.

İşitme Yetersizliği Olan Bireylerin Genel Özellikleri

- Konuşma sırasında belirli sesleri değiştirerek ya da düşürerek telaffuz edebilirler.
- Konuşma sırasında dil bilgisel ekleri eksik ya da yanlış kullanabilirler.
- Ses tonunu ayarlama da güçlük yaşayabilirler (Fısıltı halinde konuşma ya da bağırarak konuşma).
- Konuşmayı vurgu ve tonlama yapmadan, tek düze devam ettirebilirler.
- Ortamdaki ani ses değişimlerinin farkında olmayabilirler.
- Soru-cevap şeklinde yürütülen derslerde söz sırasının kimde olduğunu fark etmeyebilirler.
- Özellikle dudak okuma yapan bireyler aynı anda birden fazla uyarıcıya odaklanamayabilirler (eş zamanlı olarak hem dersi anlatan kişiye hem de görsel uyarana odaklanamayabilirler).
- Konuşma esnasında gereğinden fazla jest ve mimik kullanabilirler.
- Soyut ifadeleri anlamada güçlük yaşayabilirler (atasözleri, deyimler, fıkraları anlamada zorlanabilirler).

İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Öğretim Düzenlemeleri

- Öğrencinin sizi ve sınıf arkadaşlarını rahat görebildiği bir yere oturması sağlanmalı.
- Yüzünüzün iyi aydınlatılmış olmasına, dudak hareketlerinizin anlaşılır olmasına dikkat edilmeli.
- Konuşma esnasında, grup ile yüz yüze olunmalı. Tahtaya döndüğünüz ve yüzünüzün öğrenci tarafından görülemediği zamanlarda anlatıma ara verilmeli.
- Ders anlatımlarının öncesinde (mümkünse) ders notları ve ders içinde kullandığınız materyaller (slaytlar, videolar vb.) öğrenci ile paylaşılmalı.
- Sınıf içinde kullanılan herhangi bir işitsel ders materyalinin yazılı özeti öğrenci ile paylaşılmalı.
- Anlatılanları özetlerken, aynı cümleyi tekrar etmek yerine başka kelimelerle yeni bir cümle kurulmalı.
- Bulduğunuz ortamda işaret dili tercümanı var ise konuşurken tercümana değil, işitme yetersizliği olan öğrencinin kendisine bakarak konuşma sürdürülmeli.
- Ders sırasında, grupla yüz yüze olup, göz kontağı kurulmalı. Ek görsel ipuçları sağlayabilmek için jest ve mimikler kullanılmalı.

- Sınıfınız destek teknoloji kullanımına elverişli ise öğrenci ile iş birliği yaparak mikrofon kullanılmalı.
- Ders ile ilgili önemli bilgileri (ders saati ve gününde yapılan değişiklikler, sınav tarihleri, ödevler vb.) tahtaya yazarak ya da yansıtarak görsel olarak belirtilmeli.
- Konuşurken, öncelikli olarak işitme yetersizliği olan öğrencinin dikkati kazanılmalı.
- Makul bir hızda, net ve doğal bir şekilde konuşulmalı.
- İşitme cihazı kullananlar için arka plan gürültüsü azaltılmalı.
- Dudak okumak oldukça yorucu olabileceği için düzenli aralar verilmeli.
- Soru ve yorumları özetleyerek öğrencinin sınıf içi tartışmalara katılımı azami seviyeye çıkarılmalı.
- Öğrenci not tutucu desteğine ihtiyaç duyabilir.
- Online derslerde otomatik altyazı aktif edilmelidir.
- Ders kayıtları altyazılı şekilde sunulmalı ve öğrencilerle paylaşılmalıdır.
- Ders notları erişilebilir dosya formatlarında (.docx, erişilebilir PDF) paylaşılmalıdır.
- Online derslerde dudak okuma ihtiyacı olabilecek öğrenciler için mümkünse kamera açık tutulmalıdır.

Sınavlar

- Öğrencinin soruları anlaması ve cevaplandırması için ek süre verilmeli.
- Bilgisayar kullanımına izin verilmeli.
- Sınav gözetmenlerine, öğrencinin sözlü yönergeleri duyamayabileceği konusunda bilgi verilmeli. (Sınav başlama-bitiş saati, cevabı değişen sorular vb. konularında bilgileri tahtaya yazılmalı)
- Sınav ile ilgili gerekli açıklamalara sınav kâğıdında yer verilmeli.
- Yazılı sınav yapmak mümkün değil ise (öğrenci yazılı dili çok sınırlı biçimde kullanıyorsa) ödev veya işaret dilinde sunum yapmak gibi alternatif yöntemler göz önünde bulundurulmalı.
- Gerekli teknolojik olanaklara sahip olan öğrenme ortamları seçilmeli.
- Eğer uygunsa, sınav gözetmeni ile iletişim kurmak ve sınavı işaret diline çevirmek için bütün sınavlarda bir işaret dili çevirmeni bulundurulmalı.
- Ufak farkları işaret diline çevirmek zor olduğu için çoktan seçmeli sınavlar sorunlu olabilir ve bu durumda alternatif değerlendirme yöntemleri düşünülmeli.

Ödevler ve Sınıf İçi Çalışmalar

- Öğrenciye ek süre verilmeli.
- Öğrenci küçük gruplara yerleştirilmeli.
- Grubun, işitme yetersizliği olan öğrencinin tartışmalara katılımını arttırmaya dikkat ettiğinden emin olunmalı.

DİL ve KONUŞMA YETERSİZLİĞİ

Dil bozuklukları, otizm, zihinsel ya da işitsel yetersizliklerin sonuçları olarak görülebildiği gibi, işitme kaybı, konuşma organları veya beyinde oluşan hasara bağlı olmaksızın da görülebilmektedir. Kişilerin söylediklerini anlamadaki sorunları içeren alıcı dil sorunlarında bireyler genellikle söylenilenlerin tamamını anlamada, yönergeleri izlemede güçlük yaşarlar. Kendini ifade etme konusunda yaşanan güçlükleri kapsayan ifade edici dil sorunlarında ise bireyler genellikle sözlü ya da yazılı dili kullanmada güçlük yaşarlar. Özellikle karmaşık cümle oluşturmada yaşanan güçlükler, ekleri cümle içinde doğru kullanamama ve uygun olmayan jest ve mimik kullanma ifade edici dil yetersizliği sonucu oluşabilen sınırlılıklardandır. Alıcı ve ifade edici dilde karşılaşılan durumların yanı sıra bazı bireylerde konuşma bozuklukları da (sesletim ve akıcılık) görülebilmektedir. Sesletim bozuklukları; konuşma seslerinin doğru olarak çıkartılamaması durumudur. Bu durumda çocuk bir ya da birkaç sesi aynı anda hata çıkartabilir ya da çıkartmayabilir (“r” sesinin yanlış çıkartılması gibi). Akıcılık bozukluğu ise; “beklenenden farklı konuşma hızı, konuşma ritmi olması ve sesler, heceler, sözcükler ve sözcük öbeklerinde tekrarlar biçimde konuşma akışının kesintiye uğraması durumu”dur. Akıcılık bozukluğunun karşımıza çıktığı en yaygın durum olan kekemelik, tekrarlar, duraksamalar ve uzatmalarla iletişimi engelleyen bir durumdur.

Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Bireylerin Genel Özellikleri

- Konuşma sırasında belirli sesleri değiştirerek ya da düşürerek telaffuz edebilirler.
- Konuşma sırasında dil bilgisel ekleri eksik ya da yanlış kullanabilirler.
- Ses tonunu ayarlamada güçlük yaşayabilirler. (Fısıltı halinde konuşma ya da bağırarak konuşma)
- Konuşma sırasında akıcılık bozukluğu (kekemelik) yaşayabilirler.
- Hızlı ve ritmi yüksek düzeyde kullanarak sesleri yutabilirler, konuşmaları tam olarak anlaşılamayabilir.
- Konuşmayı vurgu ve tonlama yapmadan, tek düze devam ettirebilirler.
- Okuma sırasında duraksamalar ve hatalar yapabilir, kendi gelişim düzeylerinden beklenen akıcı okumayı gerçekleştiremeyebilirler.
- Ders ile ilgili grup tartışmaları sırasında sessiz ve çekingen kalabilirler.
- Çift anlamlı-eş anlamlı sözcükler veya deyimleri anlamından farklı olarak kullanabilirler.

Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Öğretim Düzenlemeleri

- Öğrencinizin söylediği kelimeler anlaşılmadığı zaman “bunu anlayamadım, lütfen benim için tekrar edebilir misin?” diyerek, öğrencilerin kendisini ifade etmeleri sağlanmalı.
- Öğrencinizin sözel olarak ifade ettiklerini özetleyerek doğruluğunu onaylaması beklenmeli.
- Öğrenci konuşurken acele etmemeli, sabırlı bir şekilde cümlesini tamamlamasına izin verilmeli.
- Öğrencinin kelimedeki takıldığı zaman veya tekrarlamalarda bulunduğu, sakın olmasını, heyecanlanmaması söylenmemelidir. Ayrıca bu süreçte göz

göze gelerek jest ve mimikler ile takılma esnasında öğrenciye bakılmamalı, öğrencinin akıcı olarak kullandığı kelimelerde yüzüne odaklanılmalıdır.

- Kendisini ders içinde ifade etmesini sağlamak için, ders ile ilgili tartışmalarda kısa cevap gerektiren sorular yönlendirilmeli.
- Öğrenci konuşurken acele etmesi, grup önünde konuşması veya okuması için zorlanmamalı.
- Öğrencinin sözel açıklamaları jest ve mimikler ile desteklenmeli.
- Ders anlatımlarının öncesinde (mümkünse) ders notları öğrenci ile paylaşılmalı.
- Ders içinde kullandığınız materyaller (slaytlar, videolar vb.) öğrenci ile paylaşılmalı.
- Anlatılanlar özetlenirken, aynı cümleyi tekrar etmek yerine başka kelimelerle yeni bir cümle kurulmalı.

Sınavlar

- Öğrencinin soruları anlaması ve cevaplandırması için ek süre verilmeli.
- Bilgisayar kullanımına izin verilmeli.
- Sınav gözetmenlerine, öğrencinin sözlü yönergeleri anlayamayabileceği konusunda bilgi verilmeli (sınav başlama- bitiş saati, cevabı değişen sorular vb. konularında bilgiler tahtaya yazılarak paylaşılmalı).
- Sınav ile ilgili gerekli açıklamalara sınav kâğıdında yer verilmeli.

ASPERGER SENDROMU

Yaygın gelişimsel bozukluklar; erken çocuklukta sosyal beceri, dil gelişimi ve davranış alanında uygun gelişmeme veya kaybın olduğu bir grup psikiyatrik bozukluktur. Genel olarak bu bozukluklar gelişimin birçok alanını etkilerler ve süreğen işlev bozukluklarına yol açarlar. Amerikan Psikiyatri Birliği, 1994 yılında yaygın gelişimsel bozuklukları 5 bozukluktan oluşan bir grup olarak sınıflandırmıştır. Asperger bozukluğunun nedeni bilinmemektedir. Etiyolojide, genetik ve çevresel etkenlerin birlikte rol oynadığına inanılmaktadır. Aile çalışmaları otizm ile bir ilişkisinin olabileceğini düşündürmektedir. Asperger sendromu tanı ölçütlerinde önemli iki özellik belirtilmektedir. Karşılıklı iletişim ve sosyal etkileşim alanlarında yetersizlikleri ve yoğun dil sorunları. Asperger sendromu olan kişiler sıklıkla sosyal olarak yalnız görünürler ancak başkalarının varlığının farkındadırlar. Yaklaşımları uygunsuz ve garip olabilir. Konuşmada, sıklıkla çevresel ve teğet anlatım görülebilir; tutarsızlık ya da çağrışım kaybı hissi uyanır. Asperger bozukluğu olan kişiler tipik olarak, çok yoğun bir şekilde bir konu hakkında gerçekler ile ilgili çok miktarda bilgi toplarlar ve ilgi alanlarındaki konu ile ilgili bilgilerini ilk sosyal etkileşim fırsatında hemen karşı tarafa göstermek isterler. Konuşmaları tek taraflı, bilgiçlik taslar şekilde ve sıklıkla olağan dışı dar başlıklar ile sınırlıdır. Asperger sendromu olan kişiler "yalnız" olarak tanımlansa da sıklıkla arkadaşlık yapmaya ve insanlarla tanışmaya büyük ilgi gösterirler. Bu istekleri, beceriksiz yaklaşımları ve diğer kişilerin hissettiklerine, niyetlerine ve ima edilen iletişime duyarsızlıkları ile gerçekleşmez. Ergenlik ya da genç erişkinlikte komorbid anksiyete ve bazen özellikle öz kıyım düşünceleri ile birlikte olabilen depresyon belirtileri sıkça bildirilmektedir. Sürekli olarak tekrarlayan arkadaşlık yapmadaki yetersizlikler ve başarısızlıklar sonucunda da depresyon gelişebilir.

Asperger Sendromlu Öğrenciler İçin Öğretim Düzenlemeleri

- Soyut bir dil ve mecaz kullanmaktan olabildiğince kaçınılmalı. Yalın ve açık bir dil kullanılmalı.
- Ek açıklama yapmanız ve yeniden ifade etmeniz gerekebilir.
- Mümkün olabildiğince yazılı bilgi sağlanmalı.
- Şakalar konusunda dikkatli olunmalı. Öğrenci şaka ve gerçeği ayırt edemeyebilir.

Sınavlar

- Ayrı bir derslikte sınav almasını sağlanmalı. Öğrencinin sınavla ilgili herhangi bir güncellemeyi alabildiğinden ve diğer öğrenciler gibi soru sorabildiğinden emin olunmalı.
- Ek süre verilmeli.
- Bilgisayar kullanımına izin verilmeli.
- Dikkat dağınık unsurlar olabildiğince azaltılmalı.
- Belirsiz bir dil kullanılmamalı.
- Açık uçlu sorular küçük parçalara bölünmeli.
- Adım adım yönergeler, anlaşılır, yönlendirici ve yapıcı geribildirimler verilmeli.

Ödevler ve Sınıf İçi Çalışmalar

- Grup çalışmaları Asperger sendromu olan öğrenciler için oldukça zorlayıcı olabilir. Bu nedenle grup çalışmasına alternatifler bulabilir ya da öğrenciyi

tanıdık olduğu, bildiği bir gruba dâhil edebilirsiniz. Ayrıca, gruptaki öğrencilere belirli görevlerin dağıtılması grup sürecini kolaylaştıracaktır.

- Geribildirim verirken dikkatli olunmalı ve ne beklediğiniz örneklerle anlatılmalı.
- Öğrencinin sınıf değişikliği gibi, normal programında olabilecek herhangi bir değişikliğin farkında olduğundan emin olunmalı.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN BİREYLER

Bir ya da daha fazla temel bilişsel süreçlerde yetersizliğin sonucu olarak dinleme, düşünme, konuşma, okuma, yazma ya da matematikte görülen özel yetersizlikler özel öğrenme güçlükleri olarak betimlenir. Özel öğrenme güçlüğü grubunda yer alan bireylerin yetersizliklerinin nörolojik kaynaklı olduğu varsayılır ve bu engel durumu bilgi ve becerilerinin edinimini ve depolanmasını, organizasyonunu ve kullanımını kısıtlar. Bu bağlamda öğrenme güçlüğü; bireyin öğrenme süreçlerinde kendisini düzenleyememesinden dolayı güçlük yaşamasına denmektedir. Öğrenme güçlüğüne betimlemek için yapılan akademik ve tıbbi tanımların ortak noktaları ise aşağıdaki gibidir:

- Akademik alanları öğrenmede güçlük çekilmesi
- Temel bilişsel süreçlerin birinde ya da daha fazlasında yetersizlik olması
- Zihin engeli, duygusal bozukluk, duygusal yetersizlik, bedensel yetersizliğin olmamasıdır. Özel öğrenme güçlüğü kavramı algısal yetersizlikler, beyinde minimum düzeyde zedelenme, beyinde işleyiş bozukluğu, disleksi, diskalkuli ve gelişimsel afazyaya gibi durumları da kapsamaktadır. Özel öğrenme güçlüğü bireysel olarak farklı özellikler gösterebilmektedir.

Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Genel Özellikleri

- İşitsel ve görsel işleme becerilerinde eksiklik,
- Soyut ve genel akıl yürütme becerilerinde problemler,
- İnce ve kaba motor becerileri ve yürütücü işlevler de güçlükler,
- Dil ve konuşma bozuklukları,
- Eşgüdüm problemleri.

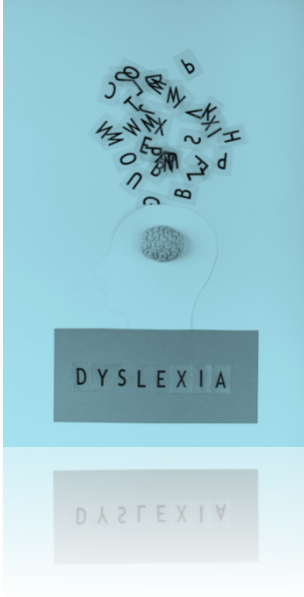
Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler İçin Öğretim Düzenlemeleri

- Matematiksel işlemlerin gerekli olduğu durumlarda hesap makinesi gibi araçların kullanımına izin verilmeli.
- Ortamda öğrenci için dikkat dağıtabilecek unsurları en aza indirmeye çalışılmalı.
- Derste işleyeceğimiz konuları, kullanılacak ya da incelenecek kaynakları daha önceden öğrenciye vererek derse daha hazır gelmesi sağlanmalı.
- Derslerinizde daha açık ve net bir dil kullanılmalı.
- Öğrencilerin ders sırasında ses kaydı almalarına izin verilmeli.
- Öğrenciye vereceğiniz ders notlarında paragrafları, başlıkları ve alt başlıkları belirtmek için madde işaretleri ve numaralar kullanılmalı.
- Farklı yazı tipleri kullanılmalı. Metne ek olarak akış şemaları, şemalar ve grafikler gibi farklı yöntemlerle bilgiler sunulmalı.

Sınavlar

- Gerekli durumlarda hesap makinesi kullanmasını sağlanmalı.
- Sınav yeri dikkat dağıtıcı unsurlardan arındırılmalı. Gerekli durumlarda ayrı bir derslikte sınav alması sağlanmalı.
- Sorular açık ve net bir şekilde yazılmalı.
- Öğrenciye ek süre verilmeli.

DİSLEKSİ

Disleksi, okuma, yazma gibi akademik becerilerde görülen gelişimsel bir özel öğrenme güçlüğüdür. Disleksi, öğrenme fırsatının yokluğuna, zekâ geriliğine, beyin hasarına bağlı olmadan, normal ve yeterli bir eğitime, normal bir zekâ düzeyine, uygun sosyokültürel çevreye rağmen ortaya çıkan bir öğrenme güçlüğüdür.

Disleksik Öğrenciler İçin Öğretim Düzenlemeleri:

- Eğer öğrenci, not alma güçlüğü yaşıyorsa, dersin kaydı için özel bir izin verilmeli.
- Disleksik öğrenciler okurken, siyah-beyaz renklerini algılama problemi yaşayabilirler. Bu nedenle beyaz tahtada renkli kalem kullanılmalı.
- Derslerdeki uzun okuma listeleri disleksik öğrenciler için altından kalkılamaz bir yük olabilir. Bu nedenle, okumaların hangi sıra ve öncelik içinde yapılabileceğinin öğretim üyesi tarafından belirlenmeli.
- Disleksik öğrencilerin sınıfta veya seminerlerde bir okuma parçasını, başkalarının önünde yüksek sesle okumalarının istenmemeli.
- Eğer öğrenci ödevlerinde, yazdığı yazılarda, hep aynı hatayı yapıyorsa, doğru formun gösterilmesi ve ne tür bir hata olduğundan söz edilmeli.
- Öğrencinin, “geri dönütleri” anladığından emin olunmalı.
- Matematik derslerinde, derste kullanılan matematiksel terimler açıklanmalı. Öğrencilerin konuyu anlaması için ek alıştırmalar verilmeli.
- Görsel sunumlarda satır araları ve harf büyüklüğü artırılmalı, tablo ve grafiklerin daha görünür olması sağlanmalı.

Sınavlar

- Yapılan sınavda (yabancı dil veya başka bir konu), eğer “imla hataları” özellikle sınavın bir parçası değilse, bundan not kırılmamalı. Sınavla ilgili beklentiler konusunda “net” olunmalı.
- Sınav ya da ödevleri değerlendirirken, mümkün olduğunca olumlu geri dönütler yazmaya gayret edilmesi. Utandırıcı geri bildirimler yazılmamalı.
- Sınavları ya da ödevleri değerlendirirken, asla “kırmızı kalem” kullanılmamalı.
- Ek süre tanınmalı.
- Gerekli olduğu durumlarda cevaplarını yazmak üzere bir kaydedici görevlendirilmeli.
- Eğer öğrenci, “okuma” problemi yaşıyorsa, bir okuyucu görevlendirilmeli.
- Sınavlarda kullanılan “optik formlar” disleksik öğrenciler için uygun olmayabilir. Bu nedenle işaretlemelerini kitapçık üzerinde yapmalarına izin verilmeli.
- Özellikle dil sınavlarının dinleme bölümlerinde kayıt, gözetmen tarafından ara ara durdurulmalı. Bu durdurma süresi içinde öğrencinin not almasına, daha sonra sorularını yanıtlamasına izin verilmeli.
- “Okuma” bölümünde de parçalar uzun olduğu zaman, “dinleme” bölümüne benzer bir uygulama yapılmalı.
- “Yazma” bölümünde değerlendirme, öğrencinin özel durumu göz önünde bulundurularak yapılmalı.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

Otizmle ilişkili bozuklukları tanımlamada güncel olarak kullanılan son terim otizm spektrum bozukluğudur (OSB). Bu terim otizm ve yaygın gelişimsel bozukluk spektrumu içerisinde yer alan geniş bir alt grup ve seviyeden söz etmek için kullanılmaktadır. OSB olan çocuklar sosyal becerilerde, dil ve konuşmada, oyun becerilerinde, akademik becerilerde ve diğer pek çok alanda akranlarına göre yetersizlik göstermektedir. Bu çocuklar otizmin belirtilerinin yaygınlığına bağlı olarak okul ve çeşitli toplumsal ortamlarda düşük performans sergilemektedir.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Genel Özellikleri

- Konuşma sırasında konuşulan kişiyle göz kontağı kurmak yerine başka yerlere bakmak,
- Konuşurken jest ve mimikleri yeterince kullanamamak,
- Arkadaşlık kurmakta zorlanmak,
- Akranlarıyla iletişim kurmada güçlük çekmek,
- Grup içinde etkileşimde bulunurken zorlanmak,
- Yalnızlığı tercih etmek,
- Belli olay ya da durumlarda dikkat çekme çabası göstermemek,
- Sözel övgü karşısında tepki vermemek,
- Başkalarının varlığına ya da yaptıklarına karşı ilgisiz olmak,
- Başkalarının duygularını anlamada yetersizlik göstermek,
- Karşılıklı konuşma başlatmada, sürdürmede ve sonlandırmada sorunlar göstermek,
- Başkalarının yorumlarına tepkisiz kalmak,
- Konuşma konularında seçici olmak,
- Başkalarının kendisine söylediklerini tekrarlamak,
- Aşırı resmiyet ve didaktiklik gibi konuşma özellikleri göstermek,
- Belli konularda takıntılı olmak,
- İlgi duyduğu belirli konularda ince ayrıntıları anımsamak,
- Belli etkinlikleri her zaman belli bir sırayla yapmak,
- Günlük yaşamdaki değişiklikler karşısında aşırı tepki göstermek/rahatsız olmak,
- Sıra dışı beden hareketleri sergilemek,
- Sıra dışı el hareketleri sergilemek.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrenciler İçin Öğretim Düzenlemeleri:

- Basit ve açık bir dille yazılmış ders özeti oluşturunuz.
- Günlük ya da haftalık olarak sınıfta nelerin ele alınacağı hakkında öğrenciye sözlü ve yazılı hatırlatmalarda bulununuz.
- OSB olan bireyler bazen ısı, ses gibi çevresel uyaranlara karşı aşırı hassasiyet gösterebilmektedir. Eğer sınıfınızda pencere varsa, ışığın/sesin öğrenciyi etkileyip etkilemediğini belirleyerek gerekli olan durumlarda yer değişikliği yapınız.
- Ders sırasında belirsiz, soyut ve mecazi anlamlar içeren ifadelerden kaçınınız, ifadelerinizi açık ve net bir şekilde paylaşınız.
- Sınıf içerisinde etkinlik/ödev yaptırdığınız zamanlarda, istenilen şeyi sözel ifadelerle açıklamanın yanı sıra tahtaya yazarak da öğrencinin dikkatini çekiniz.

- Ders programındaki her türlü değişikliği öğrenciye hem sözlü hem de yazılı olarak önceden bildiriniz.
- Ders sırasında tahtada farklı renkte yazılı hatırlatmalar kullanarak bilginin hatırlanmasını arttırmaya çalışınız.
- Ders esnasında uyulmasını istediğiniz kuralları sözlü ve yazılı olarak, açık ve net ifadelerle öğrenciye belirtiniz (Örneğin; teknoloji kullanımı, derse devam vb. kurallar).
- Derse hazırlanma/öğrenilenleri gözden geçirme amacıyla ders notlarının bir kopyasını öğrenciyle paylaşınız.
- Ödevler ve/veya sınıf içi ödevler için görsel grafikler kullanınız.
- Eğer derslerinizi uzaktan eğitimle işleyecekseniz, kullanacağınız program hakkında öğrenciyi bilgilendiriniz.
- OSB olan bireyler günlük rutinlerindeki değişiklikler karşısında aşırı tepki gösterebilirler. Sınıfta gerçekleştireceğiniz etkinlikleri/durumları öngörülebilir kılmak/rutinlerinizi belirlemek, bu öğrencilerin sosyal çevreyi yönetmelerine yardımcı olmanın bir yoludur. Bu amaçla sınıfta düzenli günlük ve haftalık rutinler kullanınız ve öğrencilerle paylaşınız. Dersinize bir ön izleme ifadesiyle başlayınız ("Bugün derste ... tartışacağız. Öncelikle konuyla ilgili bildiklerinizi belirleyeceğim. Ardından dersle ilgili materyalleri sunacağım..."). Her dersi bir inceleme/özetleme bildirimi ile bitiriniz ("Bugünkü derste bunu keşfettiniz/izlediniz..."). Eğer bir sonraki derste rutin olarak gerçekleştirdiğiniz etkinliklerin dışında bir uygulama yapacaksanız (Derse misafir konuşmacı davet edilmesi, o günkü derste sınıf içi iş birliği gerektiren ödev verilmesi veya bir sınıf gözlemcisinin ziyareti gibi) rutin değişiklikler hakkında öğrenciye hatırlatmada bulunduğunuzdan emin olunuz.
- Karmaşık ödevleri daha küçük parçalara ayırınız.
- Derste iş birliğini ve etkileşimi artırmak amacıyla grup çalışmalarına yer veriniz. Grup çalışmalarında gruptaki bireylerin rollerini belirleyiniz ve öğrencinize destek olması amacıyla bir akranını görevlendiriniz.
- Derste bilginin sunulma tarzına uygun şekilde sınavlar oluşturunuz.
- Slaytlarınızda çok fazla yazıya yer vermeyerek daha çok görsellerle sunumunuzu zenginleştiriniz. En son sırada oturan öğrencinin görebileceği büyüklükte bir yazı boyutu kullanınız. Önemli tarihleri, bilgileri kalın yazı stilleri kullanarak vurgulayınız.
- Dönem içerisinde farklı değerlendirme türlerine yer veriniz (Yazılı/sözlü sınav, ödev vb.).
- Sınavlarda farklı soru türlerine (Klasik, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma vb.) yer veriniz.
- Açık ve basit bir dille yazılmış ders izlencesi oluşturunuz.
- Ders esnasında uyulması gereken kuralları hem sözlü hem de yazılı olarak, açık ve net ifadelerle öğrenciye belirtiniz.
- Eğer OSB'li öğrenciniz ışığa ve sese karşı hassasiyet gösteriyorsa sınıf içi ortam düzenlemesi yapınız ya da öğrencinizin yerini değiştiriniz.
- Ders esnasında soyut ifadelerden ve mecazi anlatımlardan uzak durunuz. Açık ve anlaşılır bir dil kullanınız.
- Ders içi etkinlik yaptırmak istediğinizde hem sözel hem de yazıyla öğrencinize bildiriniz.
- OSB'li öğrenciler günlük rutinlerdeki değişikliklere aşırı tepki gösterebilir. Ders programında yapacağınız her türlü değişikliği OSB'li öğrenciye hem sözlü hem de yazılı olarak önceden bildiriniz.
- Dersiniz ve ders kapsamında yapılacak etkinlikler ile ilgili; ders öncesinde bir takvim oluşturunuz.
- Ders sunumlarınızda görsel destekler kullanınız.
- Ders notlarının bir kopyasını öğrenciyle paylaşınız.
- Karmaşık ödevleri daha küçük parçalara ayırınız.
- Sınıfınızda grup çalışmaları planlayınız ve gruptaki bireylerin rollerini belirleyiniz.
- Grup etkinliklerinde ya da sınıf içi görevlerde OSB'li öğrenciye destek olması amacıyla bir öğrenciyi görevlendiriniz.
- Sınavda uyulması gereken kuralları açık ve net bir dille açıklayınız.
- Derste bilginin sunulma tarzına uygun şekilde sınavlar oluşturunuz.

- Dönem içerisinde farklı değerlendirme türlerine yer veriniz (Yazılı/sözlü sınav, ödev vb.).
- Gerekli durumlarda öğrencinin klavye kullanmasına izin veriniz.

Sınavlar:

- Zayıf motor kontrolü olabileceği için OSB olan öğrencilere sınavlarda ek süre verilmeli,
- Bilgisayar kullanımına izin verilmeli (Zaman açısından avantaj sağlayacaktır),
- Soruların açık ve net olmasına dikkat edilmeli; uzun cümlelerle sorulan soruların anlaşılması güç olabileceğinden bu sorular küçük parçalara bölünerek sorulmalı,
- Öğrenciye, anlamadığı yerlerde size soru sorabileceği tekrar hatırlatılmalı,
- Öğrencinin dikkatinin dağılmasını önlemek için ayrı bir sınav salonunda sınav yapılmalı ya da sınav ortamındaki dikkat dağıtıcılar (koridordan ya da floresandan gelen ses gibi) mümkün olduğunca azaltılmalıdır.

SÜREĞEN HASTALIĞA BAĞLI YETERSİZLİK

Süreğen (kronik) engelli, kişinin doğuştan gelen, ya da bir hastalık sonucunda ortaya çıkmış süreklilik arz eden tıbbi bir rahatsızlık durumudur. Süreğen engellilik, öğrencinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli tedavi gerektiren hastalıklardır (kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları idrar yolları ve üreme yolları hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, sinir sistemi hastalıkları).

Yaygın olarak görülen bazı süreğen hastalıklar şunlardır:

- Astım
- Diyabet
- Epilepsi
- Kanser
- Kronik iltihaplı bağırsak hastalıkları (Crohn hastalığı, Ülseratif kolit)
- HIV/AIDS
- Kistik fibrozis

Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Özellikleri

Süreğen hastalığa sahip bireyler hastalığın kendisinden çok yan etkileri ile mücadele ederler. Örneğin bir öğrenci hastalığı nedeniyle yorgunluk veya stresten şikâyetçi olabilir, aldığı ilaçlar uyku veya dalgınlık yapabilir. Bazıları için bunlar fiziksel veya yeterliliğe engel teşkil etmesine neden olur. Fakat sağlıkla ilgili bu olumsuzluklar daha çok güç, dayanıklılık ve baş etme sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Dayanıklılık, stres altında uzun süreli çaba sürdürebilme becerisidir. Öğrencilerin dayanıklılık sorunları yaşamalarının çeşitli nedenleri vardır. Bazı dayanıklılık sorununun altında fiziksel yeti yitimleri veya bazı hareketlerin kişiye acı vermesi yatmaktadır. Bazı durumlarda ise sorun, gerekli olan dayanıklılık seviyesi ile ilgilidir; ağır bir iş yükü veya verilen okuma görevi kişinin kapasitesini aşabilir ya da çalışma motivasyonunu olumsuz yönde etkiler. Herhangi bir rahatsızlıktan dolayı ilaç kullanan bir öğrencinin başkalarıyla aynı seviyede olmak için daha fazla çaba göstermek zorunda olması, zihinsel dayanıklılığı zorlar. Bu öğrencilere ödev verirken zamana yayılmış ve olası gecikmeler için esneklik tanınmış bir yaklaşım sergilemek gerekebilir. Tedavi süreci ve sağlık kontrolleri derslere devam konusunda problem çıkarabilir ve öğrenciler ders devamsızlığı yapabilirler.

Süreğen hastalığa sahip öğrenciler kendilerini engelli olarak görmeyebilirler. Üniversiteye kayıt sürecinde özel ihtiyaçları olabileceğini belirtmemiş olabilirler. Aynı zamanda önyargılı davranılacağı düşüncesiyle çevre baskısı nedeniyle de durumlarını saklamış olabilirler. Bu yüzden, görünürde hemen belli olmayan bu tür sağlık problemlerine sahip öğrencilere öğretim elemanlarının anlayış ve hoşgörüsüyle yaklaşımları beklenir.

Süreğen hastalığı olan öğrenciler eğitim ortamında nasıl desteklenir?

- Öğretim elemanı öğrencinin sağlığı ile ilgili endişelendiren bir durumla karşılaşarsa, öğrenci ile bu konuyu görüşmeli, kontrolleri ve ilaçlarını düzgün kullanma konusunda öğrenciyi uyarmalı,

- Sınıf ortamı ve sınavlar, ödevler bazen stresi arttırarak öğrenci üzerinde baskı oluşturur, hastalıklar üzerinde olumsuz etki yaratabilir, Öğrencinin güvende hissetmesi için rahatlatıcı konuşmalar yapılmalı,
- Öğrenciye sınava hazırlanması için yardımcı olmak, ödevlerinde yol göstermek ve onu cesaretlendirmek yoluyla öğrencinin üzerindeki baskı azaltılmalı,
- Kronik hastalığı olan bazı öğrenciler ilaç almak, kendine iğne yapmak gibi kişisel sağlık bakımları için özel zaman ve mekâna ihtiyaç duyabilirler. Bazı hastalıklarda diyet ve yemek saatleri son derece önemlidir ve buna da uyulması gerekir. Bazen de öğrenci desteğe ihtiyaç duyabilir. Bu gereksinimler için öğrenciye fırsatlar tanınmalı, bu fırsatlar ders ortamlarının yanı sıra özellikle staj ve uygulama yapılan ortamlarda da verilmeli,
- Fiziksel çevre koşulları bazen öğrencilerin problemlerini artırabilir. Örneğin toz, duman, rutubet astım krizine neden olabilir. Ortamın ısısının yüksek olması öğrenci tarafından tolere edilemeyebilir. Derslerde ve uygulama alanlarında öğrencilerin bazı durumlarda acil yardım isteme haklarının olduğu hatırlanmalı,
- Uygulama çalışmaları bu öğrenciler üzerinde strese neden olabilir. Tıbbi sorunu olan öğrencilerin çok az bir kısmının sorunları görünür bir şekilde anlaşılabilir. Öğretim elemanları bu ek strese karşı duyarlı olmalı ve öğrenciler için gerekli düzenlemeleri yapmalı,
- Alan çalışmaları bazı öğrenciler için sağlık ve güvenlik sorunları doğurabilir. Her ne kadar sağlık sorunları olan kimseler kendi kapasitelerinin ve sınırlarının farkında olsalar dahi, örneğin epilepsi gibi hastalıklar için özellikle laboratuvar koşulları, uygulama çalışmaları gibi durumlarda öğretim elemanı ile durum değerlendirmesi yapılmalı,
- Sağlık sorunları nedeniyle bazen öğrenci dersi, semineri ya da uygulama gününü kaçırabilir. Öğretim elemanı, bu öğrencilerin derslerinden geri kalmamaları için, okuma parçalarını, ders notlarını ve sınıfta dağıtılan kâğıtları kendilerine iletmeli, uygulama çalışmalarında telafi hakkı tanımalı,
- Ödev teslim tarihlerinde ek süre verilmeli,
- Öğrencilere zaman yönetimi ve organize olma konularında rehberlik etmeli,
- Sınıf ortamında, diğer öğrencilerin önünde durumu hakkında konuşulmamalı ve öğrencinin mahremiyetine saygı duyulmalı.

KONTROL LİSTELERİ

Yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören engelli ve özel gereksinimli öğrencilerin eğitim süreçlerine eşit katılımı, akademik erişilebilirliğin sağlanmasıyla mümkündür. Akademik erişilebilirlik, derslerin yürütülmesi ve sınavların uygulanmasında bireysel farklılıkların gözönüne alınarak gerekli uyarlamaların yapılmasını ifade eder.

Bu bağlamda hazırlanan Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listeleri; ders materyallerinin sunumundan öğretim yöntemlerine, ölçme-değerlendirme süreçlerinden çevrim içi eğitim uygulamalarına kadar birçok alanda dikkat edilmesi gereken temel noktaları kapsamaktadır.

Kontrol listeleri, farklı engel gruplarının özgün ihtiyaçlarına yönelik uyarlamalar önererek öğretim elemanlarına, akademik danışmanlara ve üniversite yönetimlerine uygulamada yol gösterici bir rehber sunmaktadır.

Amaç, tüm öğrencilerin yükseköğretim faaliyetlerine eşit fırsatlarla, bağımsız ve etkin biçimde katılımını sağlamaktır.

KONTROL LİSTELERİ

DEHB (Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu) Olan Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi

Dersler

1. Ders Materyalleri

Ders materyalleri **önceden paylaşıyor** mu? (Öğrencinin ön hazırlık yapabilmesi için)

- ☐ Slaytlar **basit, düzenli ve görsel açıdan net** hazırlanıyor mu?
- ☐ Uzun metinler kısa parçalara bölünüp **anahtar noktalar** vurgulanıyor mu?
- ☐ Ders içeriği özetleyen **yazılı özet veya kontrol listesi** sağlanıyor mu?

2. Ders Anlatımı

- ☐ Öğretim elemanı ders anlatımını **kısa bölümlere** ayırıyor mu?
- ☐ Konu geçişlerinde öğrencinin dikkatini toplamak için **açık işaretler** kullanılıyor mu?
- ☐ Öğrenciye derse katılmak için **farklı kanallar** (sözlü, yazılı, küçük grup çalışmaları) sunuluyor mu?
- ☐ Öğrencinin **soru sormasına ve sık geri bildirim almasına** fırsat veriliyor mu?

3. Online Dersler

- ☐ Canlı dersler **kısa ve bölümlere ayrılmış** şekilde planlanıyor mu?
- ☐ Uzun derslerde **düzenli aralar** veriliyor mu?
- ☐ Ders kaydı daha sonra izlenebilir olarak erişime açılıyor mu?
- ☐ Online platformda dikkat dağıtıcı unsurlar (aşırı karmaşık ekran paylaşımı, gereksiz bildirimler) **azaltılıyor mu?**

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

- ☐ Öğrenciye sınav yönergeleri **açık, kısa ve yazılı** olarak veriliyor mu?
- ☐ Örnek sorular veya deneme sınavları ile **ön hazırlık** yapma imkânı sağlanıyor mu?
- ☐ Uzun sınavlar gerektiğinde **kısa bölümlere ayrılabilir** mi?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Öğrenciye **ek süre** tanınıyor mu?
- ☐ Öğrenciye dikkatini toparlaması için sınavda **düzenli kısa aralar** verilebiliyor mu?
- ☐ Soruların talimatları **basit, açık ve net** mi?
- ☐ Çok uzun, karmaşık sorular yerine **kısa ve odaklı sorular** tercih ediliyor mu?
- ☐ Online sınavlarda, ekran tasarımı **sade ve dikkat dağıtmayan** bir şekilde hazırlanıyor mu?

3. Sınav Sonrası

- ☐ Öğrenciye sınav sonuçlarıyla birlikte **yapıcı geri bildirim** veriliyor mu?
- ☐ Öğrenciye yanlışlarını gözden geçirme imkânı sağlanıyor mu?
- ☐ Telafi sınavı hakkı (yoğun dikkat dağınıklığı nedeniyle düşük performans durumunda) tanınıyor mu?

Görme Engelli Öğrenciler İçin Online Eğitim ve Sınavlarda Erişilebilirlik Kontrol Listesi

1. Ders Materyalleri

- ☐ PDF, Word, PowerPoint gibi dosyalar **ekran okuyucu uyumlu** mu? (Metin seçilebiliyor mu?)
- ☐ Görseller, tablolar ve grafikler için **alternatif metin (alt text)** eklendi mi?
- ☐ Video içeriklerinde **sesli betimleme** veya ayrıntılı anlatım var mı?
- ☐ Dosyalar ders öncesinde öğrenciyle paylaşıldı mı?
- ☐ Kitaplar veya kaynaklar erişilebilir formatta (DAISY, EPUB3 vb.) sağlandı mı?

2. Online Dersler

- ☐ Kullanılan ders platformu (Zoom, Teams, Meet vb.) **ekran okuyucu ve klavye kısayolları ile uyumlu** mu?
- ☐ Öğretim elemanı tahtaya yazdığı/gösterdiği görselleri **sözlü olarak açıkladı** mı?
- ☐ Chat ve forum gibi etkileşim araçları erişilebilir mi?
- ☐ Grup çalışmaları veya ödevlerde öğrenciye erişilebilir görevler verildi mi?

3. Online Sınavlar

- ☐ Sınav platformu ekran okuyucular (NVDA, JAWS vb.) ile uyumlu mu?
- ☐ Sorular metin tabanlı olarak hazırlandı mı?
- ☐ Görseller varsa **eşdeğer sözel açıklamalar** sağlandı mı?
- ☐ Görsel odaklı sorular için **alternatif sözel sorular** sunuldu mu?
- ☐ Öğrenciye **ek süre** tanındı mı?
- ☐ Fare kullanımı zorunlu değil, **klavye ile yanıt verme** mümkün mü?
- ☐ Gerekirse **sözlü sınav veya okuyucu-yazıcı desteği** imkânı sunuldu mu?

- ☐ Teknik aksaklık durumunda **telafi sınav hakkı** var mı?

4. Destek ve İzleme

- ☐ Öğrenciye bireysel ihtiyaçlarına uygun destek planı hazırlandı mı?
- ☐ Öğrenciden geri bildirim alınıp sistem düzenli olarak iyileştiriliyor mu?

Görme Engelli Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi

Dersler

1. Ders Materyalleri

- ☐ PDF, Word, sunum dosyaları **ekran okuyucu uyumlu** mu? (metin seçilebilir olmalı, taramış görseller olmamalı)
- ☐ Görseller, tablolar, grafikler için **alternatif metin (alt text)** sağlandı mı?
- ☐ Video içeriklerde **sesli betimleme** veya ayrıntılı açıklama var mı?
- ☐ Ders notları ve kaynaklar **önceden** paylaşıldı mı?
- ☐ Kitaplar ve makaleler erişilebilir formatta (DAISY, EPUB3 vb.) sunuldu mu?

2. Ders Anlatımı

- ☐ Öğretim elemanı tahtaya yazdıklarını veya görsel içerikleri **sözlü olarak açıklıyor mu?**
- ☐ Örnekler ve alıştırmalar, görsel anlatım yerine **sözel olarak da ifade ediliyor mu?**
- ☐ Grup çalışmaları sırasında görme engelli öğrencinin **aktif rol alabileceği görevler** veriliyor mu?

3. Online Dersler

- ☐ Kullanılan platform (Zoom, Teams, Meet vb.) **ekran okuyucu ve klavye kısayolları ile uyumlu** mu?
- ☐ Canlı derslerde kullanılan beyaz tahta, ekran paylaşımı vb. içerikler **sözlü betimleniyor mu?**
- ☐ Öğrenci yazılı sohbet yerine sesli katılım sağlayabiliyor mu?
- ☐ Ders kayıtları ses açıklamaları ile erişilebilir mi?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

- ☐ Sorular **ekran okuyucu uyumlu** formatta hazırlandı mı?
- ☐ Görsel tabanlı sorular için **sözel eşdeğer** sağlandı mı?
- ☐ Öğrenciye **ek süre** tanındı mı?
- ☐ Gerektiğinde öğrenciye **okuyucu-yazıcı desteği** sunulabiliyor mu?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Online sınav sistemi **ekran okuyucular (NVDA, JAWS vb.) ile uyumlu** mu?
- ☐ Sorular sadece görsel değil, **metin tabanlı** mı?
- ☐ Grafik, tablo, şekil içeren sorular için **alternatif sözel açıklama** verildi mi?
- ☐ Öğrenci yanıtlarını sadece fare ile değil, **klavye kullanarak** girebiliyor mu?

- ☐ Gerekirse sınav **sözlü** yapılabilir mi?

3. Sınav Sonrası

- ☐ Sonuçlar **erişilebilir formatta** paylaşıyor mu?
- ☐ Öğrenci, anlaşılmayan noktaları sormak için **ek açıklama** talep edebiliyor mu?
- ☐ Teknik sorun yaşanırsa **telafi sınav hakkı** sağlıyor mu?

İşitme Engelli Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi

Dersler

1. Ders Materyalleri

- ☐ Tüm ders videolarında **altyazı** var mı? (otomatik değil, kontrol edilmiş/düzenlenmiş)
- ☐ Sesli içerikler için **yazılı transkript** sağlandı mı?
- ☐ Slaytlar ve ders notları **önceden** paylaşıldı mı?
- ☐ Önemli duyurular hem **sözlü hem yazılı** yapılıyor mu?

2. Ders Anlatımı

- ☐ Öğretim elemanı konuşurken **kamera açık** ve yüzü net görünüyor mu? (dudak okuma için)
- ☐ Teknik terimler ve anahtar kavramlar yazılı olarak da sunuluyor mu?
- ☐ İşaret dili desteği gerekiyorsa **tercüman** hazır bulunduruluyor mu?
- ☐ Chat / forum gibi yazılı iletişim kanalları aktif mi?

3. Online Dersler

- ☐ Kullanılan platform (Zoom, Teams, Meet vb.) **canlı altyazı desteği** sunuyor mu?
- ☐ Ders kayıtları altyazılı olarak sonradan erişilebilir mi?
- ☐ Öğrenci derse katılırken sadece yazılı iletişim ile de katkı sağlayabiliyor mu?
- ☐ Teknik sorun yaşanırsa alternatif içerik (ders kaydı, yazılı özet) sağlıyor mu?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

- ☐ Tüm sınav yönergeleri **yazılı** olarak verildi mi?
- ☐ Talimatlar yalnızca sözlü değil, aynı zamanda **metin** halinde erişilebilir mi?
- ☐ İşitme engeli nedeniyle ek süre/alternatif yöntem ihtiyacı değerlendirildi mi?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Sözlü açıklamalar gerekiyorsa, eş zamanlı olarak **yazılı bilgilendirme** yapılıyor mu?
- ☐ Ses temelli sorular (dinleme, video) varsa, **altyazı veya yazılı alternatif** sağlıyor mu?
- ☐ Gerektiğinde öğrenciye **işaret dili tercümanı** desteği sunuluyor mu?

☐ Online sınavlarda kullanılan sistem, öğrencinin **yazılı olarak soru sormasına** imkân veriyor mu?

3. Sınav Sonrası

☐ Sonuçlar ve geri bildirimler **yazılı** olarak paylaşılıyor mu?

☐ Öğrencinin anlaşılmayan kısımlar için sınav sonrası **açıklama talep etme hakkı** var mı?

☐ Teknik erişim sorunları yaşanırsa **telafi sınavı** imkânı sağlanıyor mu?

Bedensel Engelli Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi

Dersler

1. Ders Materyalleri

☐ Ders notları ve kaynaklar **dijital ortamda** sunuldu mu?

☐ Materyaller, öğrencinin kullandığı **yardımcı teknolojilerle** (dikte yazılımı, özel klavye, göz takip sistemi vb.) uyumlu mu?

☐ Öğrencinin fiziksel zorlanmasını azaltacak şekilde **daha erişilebilir formatlar** (Word, PDF, e-kitap) sağlandı mı?

2. Ders Anlatımı

☐ Öğrenci fiziksel katılımda zorlanıyorsa, **online/hibrit katılım imkânı** sağlanıyor mu?

☐ Öğretim elemanı, öğrenciye sözlü katılım yerine **chat, forum veya yazılı yanıt** alternatifini sunuyor mu?

☐ Ders süresi boyunca öğrencinin mola ihtiyacı dikkate alınıyor mu?

3. Online Dersler

☐ Kullanılan platform (Zoom, Teams, Meet vb.) **yardımcı teknolojiler** ile uyumlu mu?

☐ Öğrenci mikrofon/kamera kullanamıyorsa **yazılı katılım** mümkün mü?

☐ Dersler **kaydedilip sonradan izlenebilir** şekilde erişilebilir mi?

☐ Fiziksel zorluk yaşayan öğrenci için **esnek katılım** (ör. asenkron içerikler) sunuluyor mu?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

☐ Öğrenciye **ek süre** tanındı mı?

☐ Öğrenci gerekirse sınava **yardımcı teknoloji** ile girebiliyor mu? (dikte yazılımı, özel klavye, göz takip sistemi)

☐ Öğrencinin fiziksel engeline göre sınav yeri/şekli **uygun şekilde düzenlendi mi?** (erişilebilir mekân, uygun masa-sandalye, dijital sınav alternatifi)

2. Sınav Sırasında

☐ Online sınav sistemi sadece fareye dayalı değil, **klavye veya alternatif cihazlarla** kullanılabiliyor mu?

☐ Uzun yazılı sınavlar yerine **alternatif sınav türleri** (sözlü sınav, çoktan seçmeli

test, proje vb.) sunulabiliyor mu?

☐ Gözetmen veya teknik destek gerekirse öğrenciye **yardımcı personel** sağlanıyor mu?

☐ Öğrenci sınav süresince gerekli durumlarda **molalar** alabiliyor mu?

3. Sınav Sonrası

☐ Sınav sonuçları ve geri bildirimler **erişilebilir formatta** paylaşılıyor mu?

☐ Öğrenci, teknik/sağlık kaynaklı sorun yaşarsa **telafi sınavı** hakkına sahip mi?

☐ Sınav uygulaması öğrencinin bireysel durumuna göre düzenli olarak **gözden geçiriliyor mu?**

Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi

Dersler

1. Ders Materyalleri

☐ Ders materyalleri (slayt, özet, ders notu) öğrenciye **önceden yazılı olarak** sağlanıyor mu?

☐ Öğrencinin konuşma yerine kullanabileceği **alternatif iletişim yöntemleri** (chat, yazılı yanıt, e-posta) destekleniyor mu?

☐ Grup çalışmalarında öğrenciye **iletişim kolaylığı sağlayan görevler** veriliyor mu?

2. Ders Anlatımı

☐ Öğretim elemanı, öğrenciyi sözlü ifade için zorlamadan, farklı yollarla (yazılı/simgesel) katılımına imkân veriyor mu?

☐ Öğrencinin katılımı için **ek süre** tanınıyor mu?

☐ Sunum yapması gerekiyorsa, **önceden hazırlık yapabileceği** yazılı materyaller veya görsellerle destekleniyor mu?

☐ Sınıf içi iletişimde öğrencinin **konuşma hızına ve tarzına saygı** gösteriliyor mu?

3. Online Dersler

☐ Öğrenci sözlü katılamıyorsa, **chat veya forum üzerinden yazılı katılım** sağlayabiliyor mu?

☐ Platform, yazılı iletişimi (chat, Q&A kutusu) aktif kullanmaya uygun mu?

☐ Öğretim elemanı öğrencinin sözlü yanıt vermesini beklerken **sabırlı davranıyor ve kesmiyor mu?**

☐ Ders kayıtları ve yazılı özetler öğrenciyle paylaşılıyor mu?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

☐ Öğrenciye sınav yönergeleri **yazılı ve net** biçimde veriliyor mu?

☐ Sözlü sınav zorunluysa, öğrenciye alternatif (yazılı, proje, sunum dosyası) seçenekleri sunuluyor mu?

☐ Öğrenciye yanıtlarını hazırlamak için **ek süre** tanınıyor mu?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Öğrenci sözlü ifade yerine **yazılı veya teknolojik araçlarla** yanıt verebiliyor mu?
- ☐ Sözlü performans değerlendiriliyorsa, **içerik ön planda**, konuşma akıcılığı veya hızı ön planda değil mi?
- ☐ Online sınavlarda öğrenciye **chat veya yazılı yanıt imkânı** veriliyor mu?
- ☐ Gerekirse sınav süreci sırasında öğrenciye **esnek uygulama** sağlanabiliyor mu?

3. Sınav Sonrası

- ☐ Sonuçlar öğrenciye **yazılı ve açık bir dille** iletiliyor mu?
- ☐ Öğrenciye, ifade güçlüğü nedeniyle eksik anlaşılan cevaplarını açıklama fırsatı veriliyor mu?
- ☐ Teknik veya iletişim kaynaklı sorunlarda **telafi sınavı** imkânı tanınıyor mu?

Asperger Sendromu Olan Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi Dersler

1. Ders Materyalleri

- ☐ Ders materyalleri (not, slayt, özet) **önceden** öğrenciyle paylaşılıyor mu?
- ☐ Materyaller açık, **düzenli ve net** hazırlanmış mı (karmaşık tasarımdan kaçınılmış mı)?
- ☐ Konu geçişleri için **işaretler/başlıklar** kullanılmış mı?
- ☐ Dersin akışına ilişkin **yapılandırılmış plan** öğrenciyle paylaşılıyor mu?

2. Ders Anlatımı

- ☐ Öğretim elemanı **açık ve doğrudan bir dil** kullanıyor mu? (metafor, soyut ifadeler yerine somut açıklamalar)
- ☐ Sosyal etkileşim veya grup çalışmaları sırasında öğrenciye **uygun ve anlaşılır görevler** veriliyor mu?
- ☐ Öğrencinin **fazla duyuşal uyarana (gürültü, kalabalık, yoğun görseller)** maruz kalmaması sağlanıyor mu?
- ☐ Öğrenciye soru sorması ve geri bildirim alması için **ekstra fırsat** tanınıyor mu?

3. Online Dersler

- ☐ Online dersler **net bir başlangıç ve bitiş planı** ile yürütülüyor mu?
- ☐ Ders kaydı öğrenciye **sonradan erişim** için sunuluyor mu?
- ☐ Öğrenci **yazılı katılım** (chat, forum) ile derse katılabiliyor mu?
- ☐ Ders esnasında dikkat dağıtıcı, karmaşık ekran paylaşımlarından kaçınılıyor mu?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

- ☐ Sınav yönergeleri **açık, kısa ve yazılı** olarak öğrenciye verildi mi?
- ☐ Öğrencinin sınav formatına alışabilmesi için **örnek sınav / deneme soruları** sağlandı mı?

- ☐ Öğrenci için **sessiz ve dikkat dağıtıcı olmayan bir sınav ortamı** sağlandı mı?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Öğrenciye **ek süre** tanınıyor mu?
- ☐ Sorular açık, doğrudan ve net mi? (soyut, muğlak ifadelerden kaçınılmış mı?)
- ☐ Çok uzun sınavlar gerektiğinde **kısa bölümlere ayrılabilir mi?**
- ☐ Online sınavlarda ara yüz **sade ve basit** tasarlanmış mı?
- ☐ Öğrencinin aşırı kaygı yaşaması durumunda **ara verme imkânı** sağlanıyor mu?

3. Sınav Sonrası

- ☐ Sonuçlar öğrenciye **yazılı ve açık bir şekilde** sunuluyor mu?
- ☐ Öğrenciye performansına dair **yapıcı ve somut geri bildirim** veriliyor mu?
- ☐ Öğrenciye gerekirse **telafi sınavı** hakkı tanınıyor mu?

Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi Dersler

1. Ders Materyalleri

- ☐ Ders materyalleri (slayt, özet, not) **önceden** öğrenciye sunuluyor mu?
- ☐ Materyaller **açık, düzenli ve görsel destekli** hazırlanmış mı?
- ☐ Okuma veya yazma güçlüğu olan öğrenciler için **ek açıklamalar ve kısa özetler** sağlanıyor mu?
- ☐ Ders içeriği **adım adım ve mantıklı bir sıra** ile sunuluyor mu?

2. Ders Anlatımı

- ☐ Öğretim elemanı dersleri **yavaş ve anlaşılır bir şekilde** anlatıyor mu?
- ☐ Önemli noktalar **yazılı veya görsel olarak vurgulanıyor** mu?
- ☐ Öğrenciye sorulara cevap verirken **ek süre** veya alternatif katılım yolları (yazılı, görsel, sözlü) sağlanıyor mu?
- ☐ Grup çalışmalarında öğrenciye **destekleyici görevler ve net talimatlar** sunuluyor mu?

3. Online Dersler

- ☐ Canlı derslerde materyaller **ekran üzerinde net ve sade** gösteriliyor mu?
- ☐ Ders kayıtları, **sonradan izleme ve not alma imkânı** için öğrenciye sunuluyor mu?
- ☐ Öğrenci yazılı veya görsel araçlarla derse katılım gösterebiliyor mu?
- ☐ Online platformlar, **dikkat dağıtıcı unsurlardan arındırılmış** şekilde mi kullanılıyor?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

- ☐ Sınav yönergeleri **açık, kısa ve yazılı** olarak öğrenciye veriliyor mu?
- ☐ ÖÖG olan öğrenciler için **örnek sorular / deneme sınavı** sağlanıyor mu?

- ☐ Sınav sırasında **sessiz ve dikkat dağıtmayan bir ortam** sağlanıyor mu?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Öğrenciye **ek süre** tanınıyor mu?
- ☐ Sorular **kısa, net ve doğrudan** şekilde hazırlanmış mı?
- ☐ Çok uzun veya karmaşık sorular yerine **adım adım sorular** tercih ediliyor mu?
- ☐ Online sınavlarda ara yüz **basit, sade ve okunabilir** mi?
- ☐ Gerekğinde öğrenciye **ara verme imkânı** sağlanıyor mu?

3. Sınav Sonrası

- ☐ Sonuçlar öğrenciye **yazılı ve açık** olarak iletiliyor mu?
- ☐ Öğrenciye, gerekirse **yanlışlarını gözden geçirme ve açıklama** imkânı tanınıyor mu?
- ☐ Telafi sınavı veya ek değerlendirme hakkı sağlanıyor mu?

Disleksi Tanılı Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi

Dersler

1. Ders Materyalleri

- ☐ Ders notları, slayt ve özetler **önceden öğrenciye veriliyor** mu?
- ☐ Metinler **okuması kolay, sade font ve uygun satır aralığıyla** hazırlanıyor mu?
- ☐ Görsel ve şemalar kullanılarak **okuma yükü azaltılıyor** mu?
- ☐ Ders materyalleri **kısa ve net paragraflar** hâlinde sunuluyor mu?

2. Ders Anlatımı

- ☐ Öğretim elemanı **yavaş ve anlaşılır bir şekilde** konuşuyor mu?
- ☐ Önemli kavramlar **yazılı veya görsel olarak vurgulanıyor** mu?
- ☐ Öğrenciye sorulara yanıt verirken **ek süre veya alternatif yanıt yolları** (yazılı, sözlü, görsel) sağlanıyor mu?
- ☐ Grup çalışmalarında öğrenciye **net talimatlar ve yapılandırılmış görevler** veriliyor mu?

3. Online Dersler

- ☐ Ders platformunda metinler **okunabilir ve sade** mi?
- ☐ Ders kayıtları ve yazılı özetler öğrenciye **sonradan erişim için** sunuluyor mu?
- ☐ Chat veya forum gibi **yazılı katılım seçenekleri** aktif olarak sunuluyor mu?
- ☐ Dikkat dağıtıcı öğeler (çok sayıda animasyon, karmaşık ekran) azaltılıyor mu?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

- ☐ Sınav yönergeleri **açık, kısa ve yazılı** olarak veriliyor mu?
- ☐ Öğrenciye **örnek sorular veya deneme sınavı** sunuluyor mu?
- ☐ Sınav ortamı **sessiz, dikkat dağıtıcı unsurlardan uzak** mı?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Ek süre sağlanıyor mu?
- ☐ Sorular **kısa, net ve basit dil** kullanılarak hazırlanmış mı?
- ☐ Karmaşık metin yerine, mümkün olduğunda **şemalar ve görseller** kullanılıyor mu?
- ☐ Online sınav ara yüzü **sade ve okunabilir** şekilde tasarlanmış mı?
- ☐ Gerektiğinde **ara verme imkânı** sunuluyor mu?

3. Sınav Sonrası

- ☐ Sonuçlar öğrenciye **yazılı ve açık şekilde** iletiliyor mu?
- ☐ Yanlış anlaşılmalara veya ifade zorlukları için **açıklama imkânı** sağlanıyor mu?
- ☐ Telafi sınavı veya ek değerlendirme hakkı sunuluyor mu?

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi

Dersler

1. Ders Materyalleri

- ☐ Ders materyalleri (slayt, not, özet) **önceden** öğrenciye sağlanıyor mu?
- ☐ Materyaller **açık, yapılandırılmış ve net bir sırayla** sunuluyor mu?
- ☐ Karmaşık görsel veya metinlerden kaçınılıyor, **önemli bilgiler vurgulanıyor** mu?
- ☐ Ders planı ve akışı öğrenciye **önceden bildiriliyor** mu?

2. Ders Anlatımı

- ☐ Öğretim elemanı **açık ve doğrudan bir dil** kullanıyor mu?
- ☐ Sosyal etkileşim veya grup çalışmalarında öğrenciye **net, adım adım talimatlar** veriliyor mu?
- ☐ Ders sırasında **fazla duyuşsal uyarana** (gürültü, ışık, kalabalık) maruz kalmaması sağlanıyor mu?
- ☐ Öğrenciye soru sorma veya geri bildirim alma için **ek fırsat** tanınıyor mu?

3. Online Dersler

- ☐ Online dersler **net bir başlangıç ve bitiş planı** ile yürütülüyor mu?
- ☐ Ders kayıtları öğrenciye **sonradan erişim için** sunuluyor mu?
- ☐ Chat, forum veya yazılı katılım yolları ile derse katılım imkânı sağlanıyor mu?
- ☐ Ders sırasında dikkat dağıtıcı unsurlar (karmaşık arayüz, animasyon) azaltılıyor mu?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

- ☐ Sınav yönergeleri **açık, kısa ve yazılı** olarak öğrenciye veriliyor mu?
- ☐ Örnek sınav veya deneme soruları öğrenciye sunuluyor mu?
- ☐ Sınav ortamı **sessiz ve dikkat dağıtıcı unsurlardan uzak** mı?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Ek süre sağlanıyor mu?
- ☐ Sorular **kısa, net ve doğrudan** hazırlanmış mı?
- ☐ Gerektiğinde sınav **kısa bölümlere ayrılıyor** mu?
- ☐ Online sınav ara yüzü **sade ve okunabilir** şekilde tasarlanmış mı?
- ☐ Öğrenciye sınav sırasında **ara verme imkânı** sağlanıyor mu?

3. Sınav Sonrası

- ☐ Sonuçlar öğrenciye **yazılı ve açık** şekilde sunuluyor mu?
- ☐ Öğrenciye **yapıcı ve somut geri bildirim** veriliyor mu?
- ☐ Telafi sınavı veya ek değerlendirme hakkı sağlanıyor mu?

Süreğen Hastalığı Olan Öğrenciler İçin Akademik Erişilebilirlik Kontrol Listesi Dersler

1. Ders Materyalleri

- ☐ Ders notları, slayt ve özetler **önceden öğrenciye sunuluyor** mu?
- ☐ Ders materyalleri, **evde veya hastanede çalışma imkânı** sağlayacak şekilde erişilebilir mi?
- ☐ Dersler ve materyaller **öğrencinin sağlık durumu göz önünde bulundurularak** esnek şekilde düzenleniyor mu?

2. Ders Anlatımı

- ☐ Öğrenciye **katılımda esneklik** (gerekirse ara verme, daha kısa süreli derse katılım) sağlanıyor mu?
- ☐ Devamsızlık veya geç katılım durumunda **ders kayıtları ve özetler** sunuluyor mu?
- ☐ Fiziksel yorgunluk veya ağrı durumunda **alternatif etkinlikler** (evde çalışma, online katılım) sunuluyor mu?

3. Online Dersler

- ☐ Canlı dersler, **evden veya hastaneden katılım imkânı** sağlayacak şekilde planlanıyor mu?
- ☐ Ders kayıtları ve yazılı özetler öğrenciye **sonradan erişim için** sunuluyor mu?
- ☐ Online platformlar, **dikkat dağınıcı ve yoğun etkileşimden arındırılmış** şekilde mi kullanılıyor?

Sınavlar

1. Sınav Öncesi

- ☐ Sınav tarihi ve süresi, öğrencinin **sağlık durumu göz önünde bulundurularak** esnek şekilde planlanıyor mu?
- ☐ Öğrenciye sınav öncesinde **özel gereksinimleri doğrultusunda** bilgilendirme yapılıyor mu?
- ☐ Sınav ortamı **fiziksel olarak rahat ve ihtiyaçlarına uygun** şekilde hazırlanıyor mu?

2. Sınav Sırasında

- ☐ Ek süre ve **ara verme imkânı** sağlanıyor mu?
- ☐ Gerekirse sınav **evde veya online olarak** da uygulanabiliyor mu?
- ☐ Sınav sırasında **ilaç, tıbbi cihaz veya destek** ihtiyaçları karşılanabiliyor mu?

3. Sınav Sonrası

- ☐ Sonuçlar öğrenciye **yazılı ve açık** şekilde iletiliyor mu?
- ☐ Sağlık nedeniyle eksik kalan sınavlar için **telafi veya ek sınav hakkı** tanınıyor mu?
- ☐ Öğrenciye sınav sonrası **gerekli destek ve yönlendirme** sağlanıyor mu?